מכון "הֶקשרים"

לחקר הספרות
והתרבות היהודית
והישראלית

ארכיונים וארכיוני מכתבים
לספרות ישראלית

הֶקשרים

מכון "הקשרים"
לחקר הספרות והתרבות היהודית והישראלית

ארכיונים וארכיוני מכתבים לספרות ישראלית

מדינת ישראל נבראה מן המילה הכתובה. מהטקסטים המסורתיים ששימרו את התרבות היהודית העתיקה ועד כתביהם של אבות הציונות ומגילת העצמאות, המילים סיפרו, הגדירו ואף קראו למעשים. בהמשך לרצף זה, שמור מקום של כבוד ל"ישראלים הראשונים", הסופרים, המשוררים, המחזאים והחוקרים שהחלו לכתוב לאחר קום המדינה ועבודותיהם מספרות את סיפורה המרתק של ישראל המתחדשת.

במכון "הקשרים" לספרות ותרבות יהודית וישראלית נמצאים ארכיוניהם של כמה מן החשובים שביוצרים אלה, ואלה שמותיהם: דוד אבידן, נסים אלוני, רות אלמוג, אהרן אפלפלד, מאיה בז'רנו, יוכבד בת מרים, יהונתן גפן, אברהם הפנר, שולמית הראבן, ז'קלין כהנוב, רנה ליטוין, יוסף מונדי, עמוס עוז, דוד שיץ, מרדכי שלו, צרויה שלו; הספריות של דליה רביקוביץ, נחמיה רפופורט ואופירה בן אריה; והאוספים של אורי צבי גרינברג, זלדה, ס. יזהר, יהודה עמיחי, דן פגיס, משה פלאי.

זהו ארכיון של דור, האוצר בתוכו את היצירות שעיצבו את דמותו של "הישראלי החדש", עם תיעוד עשיר ומגוון של תהליכי היצירה וההתקבלות ושל המחקר הענף שבא בעקבותיהם.

בין עשרות אלפי הפריטים בארכיון, ניתן למצוא מגוון רחב של חומרים – מכתבי היד המקוריים של אהרן אפלפלד ומכונת הכתיבה של דוד אבידן ועד ספריו של עמוס עוז בתרגום לעשרות שפות, לרבות קוריאנית ופינית. בגנזך מצויים כל ספריהם של היוצרים השונים בכל המהדורות ובכל השפות שאליהן תורגמו; עבודות מחקר ומאמרים העוסקים ביוצרים וביצירות; כתבות וראיונות בכמה שפות בעיתונות הכתובה, בטלוויזיה וברדיו; תמונות וסרטים; תכתובת ענפה; כתבי יד מקוריים הנשמרים בתנאים מתאימים; ופריטים מיוחדים בעלי ערך מוזיאלי.

הגנזך פתוח לחוקרים, לסטודנטים ולציבור הרחב במשכנו המרווח במרכז משפחת הלן דילר (בניין 74) שבקריית האוניברסיטה ע"ש משפחת מרקוס בבאר-שבע. לרשות המבקרים עומד מרכז מבקרים חדש, פינות עבודה וצוות מקצועי ומסביר פנים, הכולל עובדים, סטודנטיות ומתנדבות. הגנזך מוציא לאור ביבליוגרפיות מפורטות ומוערות של יצירות הסופרים (עד כה יצאו לאור ביבליוגרפיות של עמוס עוז, נסים אלוני ואהרן אפלפלד), והוא כולל תיעוד עשיר ומגוון של חיי סופרים ומשוררים ישראלים חשובים.

הגנזך הוא משאב רב-חשיבות שמעמיד המכון לרשות החוקרים והסטודנטים העוסקים בחקר הספרות הישראלית שלאחר קום המדינה.

מרכז המבקרים הוא מרכז תרבות ולמידה חדש וייחודי בנגב, החושף בפני מבקריו חוויה ספרותית-תרבותית עשירה, הנוגעת ביצירותיהם ובפועלם של סופרים, משוררים ומחזאים ישראלים מדור המייסדים: עמוס עוז, אהרן אפלפלד, רות אלמוג, נסים אלוני, דוד אבידן ואחרים, ובתרומתם הייחודית לתרבות הישראלית. הגנזך, כמוקד חי של תצוגות ומידע, מציע מסע אינטלקטואלי מרתק לתוך תהליכי היצירה באמצעות כתבי יד מקוריים, יומנים, מכתבים, תעודות, יצירות אמנות, חפצים ואביזרים מקוריים. הסיור בגנזך פותח לקהל הרחב פתח אל העשייה היצירתית שנמצאת מאחורי הקלעים ונעשה בליווי מדריך/ה, שחקני תיאטרון, ובעזרת חדר הרצאות, תוכנה חדישה, מאגרי מידע ומחשבים המציעים פעילות אינטראקטיבית.

לקבוצות של עד 12 איש ובתיאום מראש, מוצע סיור מודרך בין הארכיונים הספרותיים או סיור מודרך בעקבות אחד/ת היוצרים/ות.

גנזך הישראלים הראשונים
מרכז המבקרים

מכון "הֶקשרים" לחקר הספרות והתרבות היהודית והישראלית הוקם באוניברסיטת בן-גוריון בנגב במטרה לבחון מקרוב ולקדם את הקשרים בין תרבות, חברה וקהילה בחברה היהודית והישראלית. הפרויקטים המתבצעים בו הם רב-תחומיים וחלוציים בהיקפם ובשיטות המחקר שלהם, ומתאפשרים הודות לתמיכתם הנדיבה של אנשים וגופים רבים, בעבר ובהווה, ובהם: קרן קיסריה – בנימין אדמונד דה-רוטשילד, קרן אקסל שפרינגר, קרן סקירבול, סטיואורט ב' (ז"ל) וטוני יאנג, ובליוויה ובתמיכתה המסורה של הנהלת אוניברסיטת בן-גוריון בנגב. יעד מרכזי של המכון הוא לטפח קבוצות חוקרים צעירים, שעבודתם תשלב מצוינות אקדמית עם רגישות תרבותית ומחויבות חברתית.

הוגה ויוזם המכון ומי שעומד בראשו הוא פרופ' יגאל שוורץ, אחד מחוקרי הספרות העברית המובילים בעולם ועורך ספרותי בכיר.

הפרויקטים שבחסות המכון:

"בית הסופרים"

מוסד קהילתי-אקדמי שיוקם בעיר העתיקה בבאר-שבע. בבית הסופרים יתכנסו קבוצות מחקר, יצאו לאור פרסומים אקדמיים ויופקו אירועים, סדנאות ופעילויות לקהל הרחב, הקשורים בספרות.

"פרויקט ערד"

מבוסס על החזון של סטיואורט ב' (ז"ל) וטוני יאנג, ומתאפשר הודות לתמיכתם. הפרויקט כולל מגוון פעילויות המבוססות על שיתוף הפעולה בין המחלקה לספרות עברית, מכון הקשרים ותושבי ערד, לרבות הרצאות, כנסים, סדנאות וסיורים, המתקיימים ברחבי העיר ערד ובקמפוס אוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

"לקסיקון הקשרים לסופרים ישראלים"

פרויקט רב-משתתפים שמעמיד לרשות קוראי הספרות העברית לקסיקון הכולל 1,135 ערכים על אנשי הספרות בישראל. ראה אור בשנת 2014.

"לקסיקון הקשרים לספרות ישראלית"

המשכו של הפרויקט המודפס בצורה מקוונת, במסגרתו יושק אתר אינטראקטיבי בקיץ 2019, שיכיל את כל הערכים שהופיעו במהדורה המודפסת וגם ערכים חדשים. המערכת האקדמית של הלקסיקון תעדכן באופן תדיר את כל הערכים הכלולים בו.

פרויקט "הישראלים הראשונים"

מחקר רב-משתתפים וארוך-טווח של הספרות שיצרו הסופרים, המשוררים, המחזאים וסופרי הילדים שעיצבו, במידה רבה, את אופיה של התרבות הישראלית.

"פרויקט הארכיון"

פרויקט שמטרתו חשיפה ספרותית-תרבותית של הארכיון לציבור הרחב, והפיכתו למרכז מבקרים ולמרכז תרבות.

"שיר בהקשר"

סדרת ערבי שירה, שנועדה לתת במה למשוררות ולמשוררים. הערבים כוללים הקראת שירה ודיון חופשי על מהותה של השירה ועל הסובב אותה, בהשתתפות הקהל.

המכון מקיים מדי שנה כנסים וימי עיון בארץ וברחבי העולם, בשיתוף עם אוניברסיטאות מובילות. רואים בו אור פרסומים שונים, בהם:

"מסה קריטית" – סדרת ספרי מחקר מקוריים ומתורגמים בתחומי הספרות והתרבות הישראלית, שראתה אור עד שנת 2017.

"מכאן" – כתב עת לחקר הספרות והתרבות היהודית והישראלית בשיתוף הוצאת כנרת, זמורה, דביר.

BGU Review – כתב עת מקוון לתרבות ישראלית בשפה האנגלית. גיליונות כתב-העת הם נושאיים, וזוכים לתמיכת קרן אקסל שפרינגר.

"רוח צד" – סדרה לפרוזה עברית, המיועדת לספרים שחורגים מהנתיבים המוכרים של הספרות העברית העכשווית. בסדרה רואים אור ספרים של סופרות וסופרים שנחשפים לראשונה, יחד עם כאלה שפרסומם קודמים שלהם יצרו קהל קוראים נאמן.

"רטרו" – סדרת ספרים במסגרת סדרת "רוח צד", השמה דגש על פרסום מחודש של סופרים עבריים מהעבר הרחוק והקרוב. הסדרה כוללת כתבים שפורסמו בעבר אך לא כונסו בספר, ומהדורות חדשות של ספרים וכתבים שמתפרסמים לראשונה.

"אודות" – כתב עת מקוון למסות ולביקורת ספרות.

"צריף" – כתב עת בעריכת תלמידי המסלול לכתיבה במחלקה לספרות עברית באוניברסיטת בן-גוריון בנגב, ובו שירים, מסות וסיפורים קצרים של תלמידי המסלול וגם של יוצרים שאינם לומדים בו. עד כה ראו אור חמישה גיליונות. כתב-העת נתמך על ידי סטיואורט ב' (ז"ל) וטוני יאנג.

גנזך הישראלים הראשונים
סופרים, משוררים, מחזאים, במאים

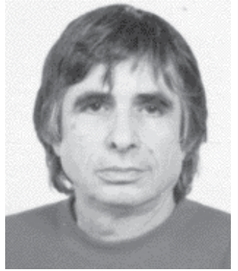

דוד אבידן | David Avidan

תל אביב, פלשתינה 21.2.1934 – תל אביב, ישראל 11.5.1995

המשורר דוד אבידן עסק כל חייו בניסיונות לפרוץ גבולות – מגבולות השפה והז'אנר ועד גבולות הזמן – ניסיונות שהתבטאו בעיסוק רב ומגוון בעתיד. שיריו, המצטיינים בחדשנות נועזת ובשימוש יוצא-דופן בשפה, השפיעו על יוצרים רבים אחריו. חייו הסוערים משתקפים, בין השאר, גם בסרטי הקולנוע הניסיוני שיצר.

בארכיונו נמצאים מסמכים ותכתובות אישיות, כתבי יד, קלטות וידאו ואודיו, רשימות של המשורר שפורסמו בעיתונות, גלויות וחומר ויזואלי רב. העיזבון נמסר על ידי בת הזוג, ציפורן, ובנו, תר אבידן.

נסים אלוני | Nissim Aloni

תל-אביב, פלשתינה 24.8.1926 – תל אביב, ישראל 13.6.1998

נסים אלוני הוא מן הבולטים והמקוריים במחזאי ישראל. הוא היה גם במאי, מתרגם וסופר מוערך, חתן פרס ביאליק (1983) ופרס ישראל (1996).

מחזותיו מצטיינים בעושר חזותי ובאמירות חברתיות וקיומיות חריפות. הם הועלו על במות התיאטראות המרכזיים בארץ והגיעו לקהל הרחב, למרות מורכבותם וחדשנותם. לצד פעילותו בתיאטרון, פרסם קובץ סיפורים קצרים, תרגם וביים מחזות קלאסיים וכתב הצגות בידור.

ארכיון נסים אלוני נתרם למכון "הקשרים" על ידי אחיו, שאול אלוני ז"ל, בשנת 2007. הארכיון כולל כתבי יד של מחזותיו וסיפוריו, תרגומים רבים מאנגלית ומצרפתית, יומנים, מחברות לימוד, מכתבים ומחקר וביקורת על כלל יצירותיו. ביבליוגרפיה מקיפה של יצירתו ראתה אור בהוצאת המכון בשנת 2014.

רות אלמוג | Ruth Almog

פתח-תקווה, פלשתינה 15.5.1936

סופרת ועורכת, כלת פרס ברנר (1987), פרס עגנון (2001) ועוד. ספריה וסיפוריה של רות אלמוג משמשים לעתים קרובות נושא לדיון בכתיבה נשית בכלל ובכתיבתן של סופרות ישראליות בפרט.

בנוסף לספריה למבוגרים, כתבה כ-10 ספרי ילדים. כמו כן, עסקה רות אלמוג בהוראת ספרות, והיא עורכת וכותבת שנים רבות במוסף הספרות של עיתון "הארץ".

ארכיון רות אלמוג הועבר למכון "הקשרים" בשנת 2009 על ידי הסופרת. הארכיון כולל כתבי יד שלא פורסמו, שירים, מחזות וספרים שכתבה ותרגמה, פרסים, מכתבים, קטעי עיתונות ומחקר וביקורת על יצירתה.

אהרן אפלפלד | Aharon Appelfeld

צ'רנוביץ, רומניה 16.2.1932 – ירושלים, ישראל 4.1.2018

ניסיון חייו של אהרן אפלפלד כנער ניצול שואה וחבלי קליטתו בארץ מהדהדים בספריו. אפלפלד כתב למעלה מ-45 ספרים שתורגמו לשפות רבות וזכה בפרסים נחשבים, לרבות פרס ישראל (1983), פרס מדיסיס לסופר זר (2004), פרס נלי זק"ש (2005) ורבים נוספים. הוא היה פרופסור אמריטוס במחלקה לספרות עברית באוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

אפלפלד מסר את ארכיונו לגנזך במכון "הקשרים" ובו שמורים, בין השאר, כתבי-היד המקוריים של הרומנים שכתב, שירים שפרסם בתחילת דרכו ומחקר וביקורת עשירים על כלל יצירתו.

מאיה בז'רנו | Maya Bejerano

קיבוץ אילון, ישראל 23.2.1949

משוררת, סופרת, מתרגמת ומבקרת ספרות ותיאטרון, כלת פרס ברנשטיין (1988), פרס ביאליק (2002) ועוד. משנת 1973 מפרסמת שירים וביקורת ספרותית בכתבי עת שונים. פרסמה ספרי שירה, פרוזה למבוגרים ולילדים ועסקה בתרגום. עובדת בבית אריאלה ומדריכה סדנאות שירה במקומות שונים בארץ. שיריה יצאו גם על גבי תקליטורים בליווי מוסיקלי.

שירתה מתאפיינת במוזיקה מילולית פנימית, היוצרת "מנגינה-שירה" נקייה מעודפות פרוזאית.

ארכיון מאיה בז'רנו הועבר למכון "הקשרים" בשנת 2018 על ידי הסופרת. הארכיון כולל כתבי יד, ספרים שכתבה ותרגמה, מכתבים, קטעי עיתונות ומחקר וביקורת על יצירתה.

יוכבד בת-מרים (ז'לזניאק) | Yocheved Bat-Miriam (Zhlezniak)

קפליץ', בלארוס 1901 – תל-אביב, ישראל 1980

בגיל שבע-עשרה שינתה יוכבד ז'לזניאק את שמה ל"בת-מרים", וייעדה עצמה להיות משוררת כמרים המקראית. היא עלתה ארצה בשנת 1928, היתה נשואה למשורר העברי שמעון הבונה, ולהם נולדה הבת מרייאסה. בעלה השני היה הסופר חיים הזז, ולהם נולד הבן נחום (זוזיק), שנהרג במלחמת השחרור. בעקבות אסון זה לבשה בגדים שחורים עד סוף ימיה.

נושאי שיריה של המשוררת יוכבד בת-מרים רבים ומגוונים. היא כתבה שירה וידויית לירית, שירי אהבה ושירי טבע, החושפים את קרבתה לנופי "שתי המולדות" שלה. מחזור השירים "ארץ ישראל" נחשב בעיני רבים לפסגת יצירתה. שיריה אינם קלים לקריאה ולהבנה, מתאפיינים בחידתיות ומשקפים את אופיה ואורח חייה. היא היתה ידועה בקשריה האישיים והחברתיים עם סופרים ומשוררים בני-דורה, בעצמאותה היצירתית ובייחודה.

ארכיונה נמסר על ידי בתה, פרופ' מרייאסה בת מרים כצנלסון, והוא כולל בעיקר מכתבים שכתבה למרייאסה, אך גם מסמכים אישיים, ספרים שהוקדשו לה ומחקר על יצירתה.

יהונתן גפן | Johnathan Geffen

נהלל, פלשתינה 22.2.1947

כתיבתו הענפה של יהונתן גפן, שהחלה בפרסום שירים בשנת 1968, כוללת ספרי שירה, פזמונים, שירי ילדים, רומנים, מחזות ותרגומים. בשנת 1972 החל לכתוב טור שבועי בעיתון "מעריב".

מראשית דרכו, סגנונו היה ישיר וביקורתי, ועמדותיו הפוליטיות לא הוסתרו. ביקורתו על הממסד, הצבא והחברה בישראל באו לידי ביטוי גם במופעים סאטיריים שהוגשו בצורה ייחודית – ספק שירה ספק דקלום. רבות מיצירותיו זכו לפופולריות רבה והן נחשבות לקלאסיקה בתרבות הישראלית.

ארכיונו של גפן כולל כתבי יד שונים, תצלומים, מכתבים, חומר אור-קולי, פרסים ועוד. על חוויית מסירת החומרים למכון "הקשרים" בשנת 2016 כתב גפן בפרק הראשון של ספרו "הילד הכותב" (2016).

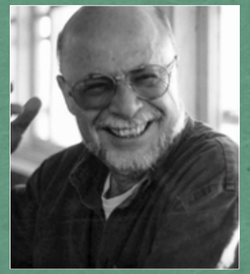

אברהם הפנר | Avraham Heffner

חיפה, פלשתינה 7.5.1935 – תל-אביב, ישראל 19.9.2014

הבמאי והסופר אברהם הפנר ידוע בעיקר בזכות יצירתו הקולנועית, הנמנית עם מיטב הסרטים הישראלים של שנות השבעים והשמונים. הבולטים שבהם: "לאן נעלם דניאל וקס?" (1972); "דודה קלרה" (1976); ו"אהבתה האחרונה של לורה אדלר" (1980). בשנת 2004 קיבל את פרס אופיר על מפעל חיים בקולנוע הישראלי.

הפנר כתב גם רומנים חשובים וכמה ספרים בנושאי קולנוע. עיסוקו בקולנוע השפיע באופן מובהק על סגנון כתיבת הספרים שלו ועל האופן שבו עיצב את גיבוריו.

עיזבונו נמסר למכון "הקשרים" בשנת 2015 על ידי אשתו ובתו, והוא כולל כתבי יד, חומר אור-קולי, מדיה וספרים.

שולמית הראבן (ריפתין) | Shulamith Hareven (Ryftin)

ורשה, פולין 14.2.1930 – ירושלים, ישראל 25.11.2003

שולמית הראבן עלתה ארצה בגיל תשע, וחיה כל חייה בירושלים. היא פרסמה 19 ספרים, בהם קבצי שירה, סיפורים, מסות, ביקורות, מאמרים פובליציסטיים, ספרי ילדים ואף מותחן אחד. כמו כן, תרגמה ספרים ומחזות והיתה חברה באקדמיה ללשון העברית.

יצירותיה תורגמו ל-21 לשונות והתקבלו בהערכה רבה. כתיבתה מצטיינת בלשון עשירה ומדויקת ובתובנות חברתיות חריפות.

עיזבונה נמסר למכון "הקשרים" בשנת 2012 על ידי בני משפחתה, והוא כולל קטעי עיתונות, תכתובות, כתבי יד, ביקורות ומאמרים.

ז'קלין כהנוב (שוחט) | Jacqueline Kahanoff (Shohet)

קהיר, מצרים 1917 – תל-אביב, ישראל 24.10.1979

סופרת ומסאית. נולדה בקהיר, ספגה חינוך אירופי וגדלה בחברה קוסמופוליטית, שבה דיברה בעיקר אנגלית וצרפתית. אהרן אמיר תרגם וערך את קובץ המסות הראשון שלה "ממזרח שמש" (1978). היא פרסמה רשימות ומסות בעברית בעיתונים ובכתבי עת.

היא היתה סטודנטית לספרות ועיתונאות באוניברסיטת קולומביה בארה"ב, וחיה בניו יורק עד 1951. בשנת 1954 עלתה ארצה, והתגוררה במשך שנתיים במרכז קליטה בבאר-שבע. לאחר מכן עברה לגור בתל אביב, וביתה היה לסלון תרבותי.

בארכיונה מצויים מכתבים רבים, בעיקר בצרפתית ובאנגלית, מאמרים ומסות פרי עטה, קטעי עיתונות, ביקורות ומאמרים. עיזבונה נמסר למכון "הקשרים" על ידי אחייניתה, בשיתוף אוה וינטראוב, חברתה של כהנוב בשנת 2014.

צילום: רחל הירש

רנה ליטוין (ביברמן) | Rina Litvin (Biberman)

הונג קונג 2.9.1939 – תל-אביב, ישראל 17.3.2012

משוררת, סופרת ומתרגמת, כלת פרס ראש הממשלה לסופרים (1984) ופרס טשרניחובסקי לתרגומי מופת (1989) ופרסים נוספים.

כסופרת, התמחתה במיוחד בז'אנר המסה הספרותית. מסותיה עוסקות, בין היתר, באמנות התרגום, במסעות בעקבות סופרים גדולים ובסוגיות תרבותיות מקומיות וכלליות.

הישגיה כמתרגמת מעמידים אותה כמתרגמת-אמן מהשורה הראשונה; תרגומיה הקיפו סוגות רבות ובהן שירה, פרוזה, מסות ומחזות ממבחר ספרות העולם, בעיקר משלוש שפות: אנגלית, ספרדית ורוסית. עם הסופרים החשובים שתרגמה נמנים ויליאם פוקנר, וירג'יניה וולף, פדריקו גארסיה לורקה, חורחה לואיס בורחס, אלכסנדר פושקין, ניקולאי גוגול, מרינה צווטאייבה, לואיס קרול ואחרים.

לצד עבודתה כיוצרת, עסקה במגוון עשיר של פעילויות ספרותיות: היתה חברת מערכת בהוצאות ספרים (כתר וספריית פועלים), חברה בפורומים בינלאומיים (אגודת לואיס קרול), נשאה הרצאות והנחתה סדנאות לתרגום.

עיזבונה נמסר על ידי בני משפחתה למכון "הקשרים" בשנת 2016.

יוסף מונדי | Josef Mundy

בוקרשט, רומניה 22.5.1935 – ניו יורק, ארצות-הברית 5.5.1994

מחזאי, במאי, פובליציסט וסופר ישראלי אנטי-ממסדי, שיצר משנות השישים המוקדמות ועד למותו הטראגי מהתקף לב על מדרגות תיאטרון "לה מאמא" בניו יורק. מונדי למד תיאטרון באוניברסיטת תל אביב, וכתב מחזות בהשפעת תיאטרון האבסורד, התיאטרון הפוליטי והפילוסופיה האקזיסטנציאליסטית. תחושתו כמהגר נטול שורשים הפכה לחוויית יסוד במחזותיו. לצד כתיבת המחזות, פרסם עשרות מאמרים וכתבות בעיתונות היומית ובכתבי עת לספרות ולתיאטרון.

הוא נודע במאבקיו בצנזורה ובהנהלות התיאטראות הציבוריים. בניגוד לפעילותו בחו"ל, שם התקבל באהבה, בארץ התקשו לקבל את דעותיו ואת מזגו החם. באופן אירוני, רק ביום הלווייתו נודע כי השם מונדי הוא למעשה שמו הפרטי ולא שם משפחתו, כפי שהתקבע בטעות. לאחר מותו, הוענק לו פרס היצירה ע"ש לוי אשכול (1994).

ארכיונו של מונדי כולל כתבי יד בעברית ובצרפתית של רבים ממחזותיו, מכתבים, רשימות ומאמרים לעיתונות פרי עטו, כרזות מקוריות של המחזות, יומנים אישיים וכן מחקר וביקורת על יצירתו. עיזבונו נמסר על ידי אשתו למכון "הקשרים" בשנת 2016.

עמוס עוז | Amos Oz

ירושלים, פלשתינה 4.5.1939 – תל אביב, ישראל 28.12.2018

עמוס עוז, מבכירי הסופרים בישראל, כתב למעלה מ-40 ספרים – רומנים, נובלות, קבצי סיפורים, מסות וספרי נוער. ספריו תורגמו ליותר מ-40 שפות וזיכו אותו בפרסים חשובים, לרבות פרס ישראל (1998), פרס גתה (2005) ופרס נסיך אסטוריאס (2007).

עוז היה פרופסור במחלקה לספרות עברית והיה מופקד הקתדרה ע"ש ש"י עגנון לספרות עברית בת-זמננו באוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

ארכיון עמוס עוז כולל מעל 40,000 פריטים, לרבות אוסף שלם של ספריו בכל המהדורות ותכתובת אישית – מכתבים מכל העולם בשפות רבות. בארכיון נמצאת ביבליוגרפיה מקיפה של יצירתו עד לשנת 1995, ביבליוגרפיה של ספריו ותרגומיהם עד לשנת 2014 וחוברת מובאות מתוך ביקורות בעיתונות העולמית. הארכיון נתרם למכון "הקשרים" על ידי עמוס עוז בשנת 2007.

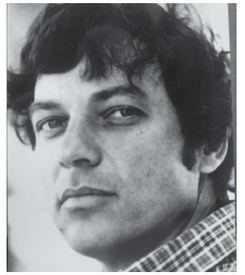

דוד שיץ | David Schütz

ברלין, גרמניה 5.8.1941 – ירושלים, ישראל 14.7.2017

סופר, עורך, תסריטאי ומפיק. עלה ארצה כפליט מגרמניה במסגרת עליית הנוער עם אחיו בשנת 1948. החשבון עם עברו הוא מרכיב מרכזי ביצירתו, הנעה בין סגנון אקספרסיוניסטי לסגנון ריאליסטי. נושא מרכזי נוסף בסיפוריו הוא מורכבותם של היחסים בין גברים לנשים ובין הורים לילדים. הוא ערך את כתב העת "אגוז" יחד עם לאה דובב. ספריו תורגמו לגרמנית ולצרפתית והוא זכה בכמה פרסים ספרותיים, בהם פרס ראש הממשלה לסופרים עברים (1981 ו-1994), פרס ברנשטיין (1988) ועוד.

לצד פעילותו הספרותית, הפיק סרטים דוקומנטריים רבים ב"שירות הסרטים הישראלי", והמפורסם שבהם הוא "בגלל המלחמה ההיא" (1988), בבימויה של אורנה בן דור.

עיזבונו נמסר על ידי בנות משפחתו למכון "הקשרים" בשנת 2009. הארכיון כולל כתבי יד מקוריים, סרטים שהפיק או השתתף בהם, מכתבים אישיים, קטעי עיתונות ורשימות ביקורת.

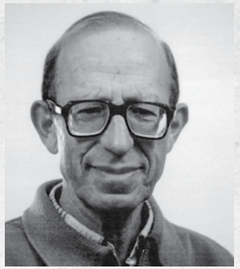

מרדכי שלו | Mordechai Shalev

ירושלים, פלשתינה 17.10.1926 – כנרת, ישראל 6.10.2014

מסאי, חוקר ומבקר ספרות. היה מורה ומחנך בבית הספר התיכון לחקלאות "בית ירח", ולימד במכללות שונות, ביניהן בית ברל, סמינר הקיבוצים ומכון כרם לחינוך הומניסטי יהודי. היה ידוע באישיותו המסתגרת וסירב לכינוס כתביו, אך יוקרתו וסמכותו כמבקר הוכרו מתוך הערכה גדולה על־ידי טובי הסופרים והחוקרים בישראל.

במסותיו ביקש להראות כי שורשיה של הספרות העברית החדשה אינם נטועים בתנועת ההשכלה אלא בכתביה הקדומים של היהדות: המדרש, האגדה, שירת תור הזהב בספרד והקבלה. תפיסה זו הפכה ליסוד מרכזי במחקריו, שהתמקדו בביקורת ובפרשנות ליצירות ספרותיות נודעות. בולטות במיוחד מסותיו על יצירת קפקא ועל מחזהו של בקט "מחכים לגודו".

גולת הכותרת של ביקורתו היא "מי מפחד משמחת עניים?" העוסק בפרשנות חדשנית לשירת אלתרמן, ובקונפליקט הלא פתור בין הציונות ליהדות. הוא פרסם מסות נוספות, בין היתר על יצירותיהם של א.ב. יהושע, עמוס עוז וש"י עגנון, והיה ידוע בביקורתו החריפה כנגד תפיסותיו המרכזיות של ישעיהו ליבוביץ'.

במקביל לעבודת הביקורת הספרותית, היה מורה מוערך לספרות ולמקרא, וייסד תכניות חינוך פדגוגיות המושתתות על ערכי היהדות, הציונות וההומניזם.

ארכיונו נמסר למכון "הקשרים" על ידי שני ילדיו בשנת 2015. בשנה החולפת ראה אור ספר מסות נבחרות מכלל כתביו.

צרויה שלו | Zeruya Shalev

כנרת, ישראל 13.4.1959

סופרת, משוררת ועורכת שזכתה בפרסים רבים בארץ ובחו"ל. בתו של חוקר הספרות מרדכי שלו.

את דרכה הספרותית החלה כמשוררת. הרומן הראשון שלה "חיי אהבה" (1997) היה לרב מכר בארץ ובעולם.

הרומנים הנוספים שלה זכו גם הם להצלחה בינלאומית ותורגמו לעשרות שפות. בשנת 2007 יצא לאקרנים הסרט "חיי אהבה". פרסמה ספרי ילדים, ערכה ספרי עיון ופרוזה, בהם ספריהם של רם אורן, ישראל סגל, שלי יחימוביץ', דן מירון ואחרים, וכן את כתב העת "אפס שתים" יחד עם פרופ' יגאל שוורץ. צרויה שלו מסרה את ארכיונה למכון "הקשרים" בשנת 2015, והוא כולל כתבי יד, מכתבים, תמונות, הרצאות ומחקר וביקורת על כלל יצירתה, בשפות שונות.

אוספים

אופירה בן-אריה (חן) / Ophira Ben-Arieh (Chen)

ירושלים, פלשתינה 17.8.1933 – שיקגו, ארה"ב 17.2.2013

אוסף ספרים והקדשות
אופירה היתה בין המורות הראשונות שלימדו כלכלת בית בתיכון בבאר-שבע, ובמסגרת עבודתה העבירה קורסים גם לבדואים. בשנת 1959 נסעה עם בעלה להשתלמות בשיקגו, ארה"ב. היא היתה מעריצה של הספרות העברית, ובשנת 1986 הקימה שם את "חוג הספר" עם חברות ישראליות. חוג זה התכנס כל חודש במשך עשרות שנים. לקראת כל כינוס, המשתתפות קנו את הספר הנבחר ועליו נערך דיון. "סלון ספרותי" זה הפך למפעל חייה, והשתתפו בו מיטב הסופרים וחוקרי הספרות הישראלים.

אוסף ספריה כולל את הספרים שקיבלה במהלך השנים, בצירוף הקדשה אישית. האוסף נמסר על ידי בנותיה למכון "הקשרים" בשנת 2015, שאף תרמו פרס כספי שנתי על שמה. הפרס מיועד לזוכים במסלול לכתיבה יצירתית במחלקה לספרות עברית באוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

אורי צבי גרינברג (טור מלכא)
Uri Zvi Greenberg (Tur Malka)

ביליאקמין, גליציה 22.9.1896 – ירושלים, ישראל 9.5.1981

אוסף ספרים
מגדולי המשוררים האקספרסיוניסטים בשירה העברית, וחבר בכנסת הראשונה מטעם מפלגת "חירות", חתן פרס ישראל לספרות (1957) ופרס ביאליק (1947, 1954, 1977). הוא כתב בעברית וביידיש. עלה ארצה בשנת 1924, ונישא למשוררת ע' טור-מלכא (עליזה גרינברג) בשנת 1950.

גרינברג פרסם את יצירותיו בקונטרסים ובעיתונות, ותיאר בשיריו רשמים קשים מחוויות שעבר: זוועות מלחמת העולם הראשונה; הפוגרום ביהודי לבוב בשנת 1918; מאורעות הדמים בארץ בשנת 1929 ואחר-כך בשנת 1936. בעקבות מאורעות תרפ"ט עבר למחנה הרביזיוניסטי וביקר בחריפות את בגידת אנגליה והצהרת בלפור, ואת ההנהגה הציונית ההסתדרותית.

משפחתו נספתה בשואה, ואת קינותיו הנוראות על שבר העם בשואה קיבץ בספר "רחובות הנהר – ספר האיליות והכוח" (1951).

אוסף הספרים הגיע למכון "הקשרים" בשנת 2012 כתרומה של הספרייה המרכזית ע"ש זלמן ארן באוניברסיטת בן-גוריון בנגב. הוא כולל עשרות ספרים פרי עטו, וספרות מחקרית על יצירתו.

דן פגיס / Dan Pagis

רדאוץ, רומניה 16.10.1929 – ירושלים, ישראל 29.6.1986

אוסף ספרי שירה
פגיס היה משורר, חוקר שירת ימי הביניים, עורך ומתרגם. את שיריו החל לפרסם בשנת 1949, ובמהלך חייו פרסם שישה ספרי שירה. שיריו עוסקים בין היתר בחוויות השואה ובחוויות אוטוביוגרפיות שקדמו לשואה.

בשנת 1976 מונה למרצה לספרות ימי הביניים באוניברסיטה העברית, וכחוקר בעל מוניטין בינלאומי פרסם מחקרים חשובים ומשפיעים בשירת החול ובתורת השיר העברית בספרד.

אוסף ספרי השירה של פגיס נתרם למכון "הקשרים" בשנת 2017 על ידי בני משפחתו.

דליה רביקוביץ / Dahlia Ravikovitch

רמת גן, פלשתינה 17.11.1936 – תל-אביב, ישראל 21.8.2005

אוסף ספריית ביתה
רביקוביץ היא מבכירות המשוררים הישראלים. פרסמה שמונה קובצי שירה, שלושה קובצי סיפורים, תרגמה שירים וספרי ילדים, כתבה לילדים ופרסמה מאמרים בעיתונות. שירתה מאופיינת בשילוב ייחודי של הפרספקטיבה האישית-נשית עם מעורבות פוליטית בלתי מתפשרת. רביקוביץ זכתה בפרסים חשובים, לרבות פרס ישראל, והיא מעמודי התווך של השירה העברית בת-ימינו.

אוסף ספרים מספרייתה הפרטית נתרם למכון "הקשרים" על ידי בנה בשנת 2011.

משה פלאי / Moshe Pelli

חיפה, פלשתינה 19.5.1936

אוסף מאמרים ורשימות
פרופ' משה פלאי הוא חוקר ספרות ההשכלה העברית, לשעבר ראש התוכנית ללימודי היהדות באוניברסיטת מרכז פלורידה באורלנדו, ומופקד על הקתדרה ע"ש אייב וטס וייס. שימש כנשיא איגוד הפרופסורים לעברית בארה"ב בשנים 2007-2009.

הוא פרסם עשרות רבות של עבודות מחקר ועיון בספרות ההשכלה והתחייה, ובהן ארבע מונוגרפיות ואינדקסים מוערים על כתבי העת הראשונים של ההשכלה העברית. בשנת 2017 התפרסם "ספר היובל למשה פלאי: המשכיל בעת הזאת". פלאי הוא חתן פרס פרידמן לתרבות עברית באמריקה לשנת תשנ"א.

אוסף משה פלאי נתרם על-ידו בשנת 2018, והוא כולל מאמרים, מסות, ביקורות וגזרי עיתונות שנאספו במשך כחמישים שנה של פעילותו במחקר ובהוראה.

נחמיה רפופורט / Nehemia Rapoport

יליסבטגראד, אוקראינה 1921 – תל-אביב, ישראל 2010

אוסף ספרי שירה עברית
רפופורט היה אספן מסור של ספרי שירה עברית. הוא ספג את אהבת השירה והתרבות העברית מילדותו בבית הוריו ובבית הספר "תרבות" בווילנה. בגיל 13 עלה ארצה ועבד בחברת החשמל. את אהבתו הגדולה לשירה העברית ביטא באיסוף הספרים – אוסף של כ-5,000 ספרי שירה עברית שיצאו לאור החל משנות העשרים של המאה הקודמת.

אוסף רפופורט נתרם בשלמותו לארכיון בשנת 2012 על ידי בני משפחתו. הוא כולל ספרי שירה נדירים רבים ומציג תמונה רחבה של השירה העברית על מגוון יוצריה.

מכתבים

יזהר סמילנסקי (ס. יזהר) / Yizhar Smilansky (S. Yizhar)

רחובות, פלשתינה 27.9.1916 – גדרה, ישראל 21.8.2006

ס. יזהר, מבכירי הסופרים בישראל, נחשב לנציג של דור ה"צברים" הראשון. כתיבתו מצטיינת בסגנון ייחודי ובמשלב לשוני וירטואוזי ונדיר ביופיו. יזהר היה סופר פורה מאוד – פרסם סיפורים קצרים, רומנים ומסות – וגם שימש פרופסור לספרות והיה חבר כנסת. חתן פרס ישראל לשנת תשי"ט ופרסים נוספים. ספריו תורגמו ללשונות זרות ועובדו לתיאטרון ולטלוויזיה.

בארכיון נמצא אוסף של מכתבים אישיים פרי עטו, שנמסר על ידי תחיה קרבטרי.

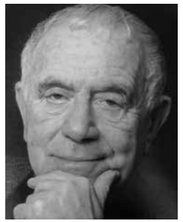

יהודה עמיחי / Yehuda Amichai

וירצבורג, גרמניה 3.5.1924 – ירושלים, ישראל 22.9.2000

שירתו של יהודה עמיחי מצטיינת בשימוש רענן ומפתיע בשפה יומיומית ובציטוטים ממקורות מגוונים. עמיחי זכה להכרה רחבה בארץ ובעולם, לרבות זכייה בפרס ישראל בשנת תשמ"ב ובפרסים נוספים, ויצירותיו תורגמו ליותר מ-30 שפות. בנוסף לשירים, כתב גם שני רומנים, מחזות וכמה ספרים לילדים. רבים משיריו הולחנו ונמנים עם השירים המושמעים ביותר בישראל.

בארכיון נמצאים קרוב ל-100 מכתבי אהבה שכתב עמיחי, כגבר צעיר, לרות הרמן-זילנזייגר, ועוד שני סטים של מכתבים: אחד שנשלחו לו מקלאריס קסטנבאום (באנגלית), והשני מכתבים בודדים ששלח לאהובה מרים מילר-אורן. בנוסף למכתבים, ישנו אוסף של כמעט 370 גלויות הקשורות לבני משפחת עמיחי (פפויפר), מהאספן ערן רייס.

זלדה שניאורסון-מישקובסקי / Zelda Schneurson-Mishkovsky

יקטרינוסלב, אוקראינה 19.6.1914 – ירושלים, ישראל 30.4.1984

זלדה שניאורסון-מישקובסקי פרסמה בשמה הפרטי בלבד. היא למדה ציור בנעוריה ועבדה כל חייה כמורה. זלדה החלה לפרסם בשנות השלושים – תחילה סיפורים אגדתיים קצרים ואחר-כך שירים.

ספר שיריה הראשון, "פנאי", יצא לאור בשנת 1967. בעקבותיו יצאו עוד חמישה ספרים ומספר אוספים. קולה הייחודי של זלדה הותיר חותם עז על השירה העברית, ושירתה הלירית פתחה בפני הקוראים עולמות רוחניים, חווייתיים ואמוניים שלא היו מוכרים.

בארכיון נמצא אוסף של כ-50 מכתבים פרי עטה, שנקנה בשנת 2010 מגב' דפנה לבני. לצד המכתבים, ישנם ספרי מחקר וביקורת על שירתה של זלדה.

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב היא אוניברסיטת המחקר המתפתחת ביותר בישראל. עם 20 אלף סטודנטים ומעל 4,000 חברי סגל בשלושה קמפוסים – בבאר-שבע, בשדה בוקר ובאילת – האוניברסיטה מגשימה את חזונו של דוד בן-גוריון, ראש הממשלה הראשון של מדינת ישראל, שחזה שעתידה של המדינה נמצא בנגב. האוניברסיטה נמצאת במוקד הפיכתה של העיר באר-שבע למרכז סייבר לאומי, שבו חברות בינלאומיות מובילות נסמכות על מומחיותה של האוניברסיטה לצורך מחקר ופיתוח חדשניים.

לקראת שנתה ה-50, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב ממשיכה להוביל שינויים בנגב, בישראל וברחבי העולם. האוניברסיטה פועלת הן בחזית המחקר והן בקהילה. יותר משליש מהסטודנטים משתתפים בתכניות מעורבות חברתית ייחודיות המשמשות דוגמה למוסדות אחרים בעולם. האוניברסיטה מובילה בתחומי מחקר רבים, לרבות אבטחת סייבר, רובוטיקה, ביוטכנולוגיה, חקלאות מדברית, חקר המים, לימודי ישראל והציונות, ניהול מלונאות ותיירות, מנהיגות חברתית, ננוטכנולוגיה ועוד. היא מעודדת שיתופי פעולה מולטי-דיציפלינריים עם המדינה והתעשייה ומטפחת יזמות וחדשנות מכל הסוגים.

למידע נוסף: **המחלקה לקשרי תורמים ושוחרים**

ת"ד 653, באר-שבע 8410501 | טל': 08-6461715

פקס: 08-6477688 | www.bgu.ac.il | donors@bgu.ac.il

מכון הֶקשרים לחקר הספרות והתרבות היהודית והישראלית הוקם בשנת 2001 באוניברסיטת בן-גוריון בנגב, במטרה לבחון מקרוב את הקשרים בין תרבות, חברה וקהילה בחברה היהודית והישראלית, ולקדם אותם.

הפרויקטים המתבצעים בו הם רב-תחומיים וחלוציים בהיקפם ובשיטות המחקר שלהם, ומתאפשרים הודות לתמיכתם הנדיבה של אנשים וגופים רבים בעבר ובהווה, ובהם: קרן קיסריה – בנימין אדמונד דה-רוטשילד, קרן אקסל שפרינגר, קרן סקירבול, סטיוארט ב' (ז"ל) וטוני יאנג, ובליוויה ובתמיכתה המסורה של הנהלת אוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

המכון מקיים מדי שנה כנסים וימי עיון רבים בארץ וברחבי העולם, בשיתוף עם אוניברסיטאות מובילות. רואים בו אור פרסומים שונים:

"**רוח צד**" – סדרה לפרוזה עברית, המיועדת לספרים שחורגים מהנתיבים המוכרים של הספרות העברית העכשווית.

"**רטרו**" – סדרת ספרים במסגרת סדרת רוח צד, השמה דגש על פרסום מחודש של סופרים עבריים מהעבר הרחוק והקרוב.

"**מכאן**" – כתב עת לחקר הספרות והתרבות היהודית והישראלית.

שלושתם רואים אור במסגרת שיתוף פעולה בין מכון "הקשרים" להוצאת כנרת, זמורה, ביתן, דביר.

"**אודות**" – כתב עת מקוון למסות וביקורת ספרות בתמיכת סטיוארט ב' (ז"ל) וטוני יאנג.

BGU Review – כתב עת מקוון למחקרים בשפה האנגלית בנושא הספרות והתרבות הישראלית, בתמיכת קרן אקסל שפרינגר.

"צריף" – כתב עת בעריכת תלמידי המסלול לכתיבה במחלקה לספרות עברית באוניברסיטת בן-גוריון בנגב, ובו שירים, מסות וסיפורים קצרים של תלמידי המסלול וגם של יוצרים שאינם לומדים בו. עד כה ראו אור חמישה גיליונות. כתב-העת נתמך על ידי סטיוארט ב' (ז"ל) וטוני יאנג.

מכון הֶקשרים לחקר הספרות והתרבות היהודית והישראלית
אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, ת"ד 653, באר-שבע 8410501

רווית לוין | ממונה על המִנהל במכון | טלפון: 08-6477548 |
פקס: 08-6477543 | heksher@bgu.ac.il

אילן בר-דוד | מנהל הגנזך | טלפון: 08-6428284 |
פקס: 08-6479281 | ilanbard@bgu.ac.il

סטודיו רווה-פלג

גנזך | הקשרים | אוניברסיטת בן-גוריון בנגב Ben-Gurion University of the Negev